

Je možné smýt hřích?

Tereza Mahdalová

Psychologický ústav FFMU, Brno

info@psychologon.cz

Chen-Bo Zhong and Katie Liljenquist investigated a psychological association between bodily purity and moral purity. They accomplished four studies in which they wanted to examine whether a threat to moral purity activates a need for physical cleansing (the Macbeth effect) and whether physical cleansing is actually efficacious in helping people cope with moral threats. They concluded that it is possible.

Chen-Bo Zhong a Katie Liljenquist zkoumali souvislost mezi fyzickou a mravní čistotou. Provedli čtyři studie, ve kterých chtěli prověřit, zda ohrožení mravní čistoty aktivuje potřebu fyzického čištění (Macbeth efekt) a zda očista skutečně pomáhá lidem vyrovnat se s morálními ohroženími. Došli k závěru, že je to možné.

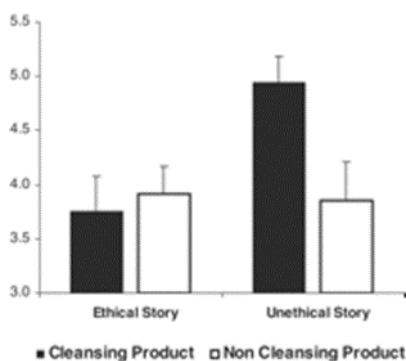
key words: purity, washing, morality

Koupání a mytí rukou je jádrem mnoha náboženských rituálů a hraje velkou roli v islámu, křesťanství, hinduismu atd. Typickým příkladem je křest, při kterém lze přes symbolickou očistu těla dosáhnout očištění svědomí. Také tragédie Macbeth od Williama Shakespeara zachycuje vztah mezi fyzickou a morální čistotou, když si lady Macbeth zoufale drhne ruce, aby se očistila od zrádné vraždy krále Duncana.

Vzhledem k tomu, že fyzická čistota by mohla sloužit jako náhrada za mravní čistotu, se výzkumníci Chen-Bo Zhong a Katie Liljenquist (2006) nejprve rozhodli zjistit, zda ohrožení mravní čistoty zvyšuje duševní dostupnost slov souvisejících s čištěním. Účastníci byli požádáni, aby si podrobně připomněli buď etické, nebo neetické skutky ze své minulosti a popsali všechny pocity, které prožívali. Pak měli za úkol doplňovat slova tak, aby dávala

smysl. Účastníci, kterým byly připomenuty neetické činy, vytvářeli více slov souvisejících s čištěním.

Studie 2 zkoumala, zda se implicitním ohrožením morální čistoty vytváří psychologická touha po čištění, a to prostřednictvím vyjádřených preferencí pro čisticí produkty. Účastníkům bylo řečeno, že se vyšetřuje vztah mezi rukopisem a osobností, a byli požádáni, aby ručně přepsali krátký příběh napsaný v první osobě. Příběh popisovat pomoc spolupracovníkovi či jeho sabotování. Respondenti pak hodnotili potřebnost různých výrobků, např. mýdlo, zubní pasta, dezinfekce, pásek na praní, ale i produkty, které s mytím nesouvisí (zápisník, šťáva, baterie, tyčinka). Opisování neetického příběhu zvýšilo potřebu čisticích prostředků. Nečisticí produkty hodnotily obě skupiny stejně (Graf 1).

Graf 1. Účinek přepisování etického a neetického příběhu na touhu po čisticích prostředcích na stupnici od 1 (nízké) do 7 (vysoké).

Ve třetí studii si účastníci opět vybavovali etický nebo neetický čin. Když skončili, mohli vybrat dárek - antiseptické ubrousky nebo tužku. Oba předměty byly testovány v kontrolní podmínce, aby se jednalo o stejně atraktivní nabídky. Ti, kteří si připomněli neetický skutek, si častěji vybírali antiseptické ubrousky.

Study 1: Average number of cleansing-related words completed (SEM)		Study 3: Percentage who chose antiseptic wipes		Study 4: Percentage who volunteered to help	
Ethical recall (n = 30)	Unethical recall (n = 30)	Ethical recall (n = 16)	Unethical recall (n = 16)	Cleansed (n = 22)	Not cleansed (n = 23)
.90 (1.88)	1.43 (1.77)	33.3%	66.7%	40.9%	73.9%

Tabulka 1. Shrnutí výsledků. Studie 1 měřila účinek vybavování etického proti neetickému chování na duševní přístupnost slov souvisejících s čištěním. Studie 3 zkoumala vliv vybavení neetického chování na výběr antiseptických ubrousků. Studie 4 hodnotila účinek čištění rukou na zapojení do morálního kompenzačního chování.

V poslední studii účastníci popsali neetický skutek ze své minulosti, pak si buď očištili ruce antiseptickým ubrouskem, nebo ne. Vyplnili průzkum o jejich aktuálním emocionálním stavu a následně byli požádáni, zda by dobrovolně a bez nároku na odměnu pomohli zoufalému postgraduálnímu studentovi ve výzkumné studii. Jedinec, který se oddával morálně pochybným aktivitám, by měl být přirozeně motivován ke kompenzačnímu chování, které obnoví jeho morální integritu (např. dobrovolná pomoc). Pokud však tělesná očista obnoví morální čistotu, pak by osoba měla mít po umytí menší potřebu své předchozí špatné chování „napravit“. Fyzická očista výrazně snížila dobrovolnictví – 74 % z těch, kteří se neočistili antiseptickým ubrouskem, nabídlo pomoc, zatímco u účastníků, kteří si mohli očistit ruce, to bylo pouze 41 %. Přímé kompenzační chování pokleslo o téměř 50 %.

Fyzická očista také ovlivnila emocionální stav. Respondenti, kteří si očištili ruce, uvedli snížení morálních emocí (odpor, lítost, pocit viny, stud, rozpaky a hněv). Mytí rukou nicméně neovlivňuje nemorální emoce (důvěra, klid, vzrušení a distress).

Tyto čtyři studie dokumentují psychologický vztah mezi fyzickou a morální čistotou a poskytují důkazy o Macbeth efektu. Ohrožení mravní čistoty představuje morální hrozbu a stimuluje potřebu fyzické očisty. To, zda lpění na přísném hygienickém režimu může usnadňovat etické chování, nebo naopak dovoluje neetické chování, zatím není jasné. Ačkoli jsou zde určité limity pro rozhršení poskytované mýdlem, tato aktivita může snížit přímé

kompenzační chování a zmírnit morální emoce. Takže snaha lady Macbeth možná nebyla úplně marná.

Zdroje:

Zhong, C., & Liljenquist, K. (2006). Washing away your sins: threatened morality and physical cleansing. *Science*, 313(5792), 1451-1452. Dostupný z WWW: <http://www.sciencemag.org/content/313/5792/1451.full.pdf>.

Obrázek přejat z http://www.gasdetection.com/wp-content/uploads/washing_hands.jpg